

Kamu Yönetimi Disiplini ve Gelecek Perspektifi: Türkiye Değerlendirmesi

Recep Macit¹

Özet

Yönetim olgusu, kendi içinde birçok fonksiyonu barındırır. Başkaları ile birlikte, önceden belirlenmiş amaçlara ulaşmayı hedefler. Bir sistemin varlığını, kurallar manzumesini, işbirliği ve ekip çalışmasını gerektirir. Yapıları değişkenlik gösterse de, bir tür bürokratik örgütlenme ve hiyerarşik yapıya da ihtiyaç duyulur. Statüler, konumlar, görevler ve bunları yapacakların unvan tanımlarına kadar belirlilik gerekir. Bunlar, genel yönetim disiplini için çok önemli hususlardır. Özelde kamu yönetimi de, bu türden bileşenleri içerir. Tarihsel süreç içinde etkin bir kamu yönetimi oluşturma hedefleri hep var olmuştur. Kuramsal alt yapılar söz konusudur. Pratikte elde edilen kazanımlar da vardır. Dolayısı ile kamu yönetimi disiplini oluşmuştur. Bunun fonksiyonları arasında ise planlama, organizasyon, yöneltme, koordinasyon ve denetim gibi süreçler yer almıştır. Farklı bakış açıları olmasına karşın; bilim, meslek ve sanat olma yolunda aşamalar kaydedilmiştir. Bu çalışma, genel anlamda kamu yönetimi disiplini ve gelecek perspektifine yönelik olarak hazırlanmıştır. Özelde ise ülkemizin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Çalışma, kendi içinde üç ayrı bölümden oluşmuştur. İlk önce, kamu yönetimi kavramı ve kapsamı ele alınmıştır. İkinci başlık, Türk kamu yönetimi disiplininin tarihi seyrine ilişkindir. Son bölüm ise ise Türk kamu yönetimi disiplininin gelecek perspektifine yöneliktir. Burada, ayrıca genel bir değerlendirme yapılp, gelecek perspektifi oluşturulmuştur. Çalışma, sonuç ve öneriler ile tamamlanmıştır.

1. GİRİŞ

Yönetim bilimi, temellerini insanlık tarihinden alır. Bu yönü ile en eski sanat ve mesleklerden biridir denilebilir. Canlı yaşamının sürdürülebilmesinde

1 ORCID: Orcid: 0000-0003-1711-455X

yadsınamaz bir öneme sahiptir. İnsanların, tabiatla mücadele halinde iken oluşturdukları uygulamaları ve sonraki kazanımları içerir. Birey, toplum ve ötesinde örgütlü yaşam için çeşitli pratikleri de barındırır. Ancak, konuya özgü sistematik değerlendirmeler ve uygulamalı çalışmalar, son bir asırdır gündemdedir. Bu yönü ile bazı disiplinlere göre daha yeni olarak algılanabilir. Konuya yönelik bazı kavramlar üzerinde yeni yeni görüş birliğine varılmaya başlanması da bundandır. Oysa, ilk insandan itibaren edinilmiş bilgi ve becerileri içinde barındırmıştır. Bu bilgilerden hareketle, genelde yönetim bilimi, özelde de kamu yönetimi disiplini; bilim, meslek ve sanat özelliklerine sahiptir.

Kamu yönetimi disiplini, toplumsal yapı başta olmak üzere, yaşamın bir çok alanında vazgeçilemez işlevleri üstlenmiş bir bilim alanıdır. Yani kamu yönetimi disiplini oluşmuştur. Kamu politikalarını planlama, kamu kurum ve kuruluşlarının organizasyonu, emir-komuta-otorite hiyerarşisini oluşturma, kamuoyunu yönlendirme, işbölümü-uyum-koordinasyon sağlama ve denetim gibi süreçleri barındırmaktadır. Ayrıca eğitim ve öğrenmenin kurumsallaştırılması ve sürdürülebilir kılınması hedefleri de vardır. Kamu yönetimi disiplini içinde, çeşitli kurum ve kuruluşların amme hizmeti görmeleri asırdır. Bunun için de, devlet veya toplumlar, bir düzen içinde oluşturulmuş bürokratik yapılara ihtiyaç duyarlar. Bu yolla, kamu gücü örgütlenir. Güvenlik teşkilatları, yasama, yargılama ve hükümet organizasyonları işlevsel hale gelmeye başlarlar. Böylece, arzulanan kamusal hizmetler verilmeye başlanır.

“Kamu yönetimi disiplini ve gelecek perspektifi: Türkiye değerlendirmesi” başlıklı bu çalışma kendi içinde üç ayrı bölümden oluşmuştur. Önce kamu yönetimi kavramı ve kapsamına yer verilmiştir. Burada, sırasıyla klasik kamu yönetimi anlayışı, kalkınma yönetimi anlayışı, modern yönetim anlayışı ve post-modern yönetim anlayışı paylaşılmıştır. İkinci olarak, Türk kamu yönetimi disiplininin tarihi seyri ele alınmıştır. Burada, tarihi seyir içinde Selçuklu Devletinde kamu yönetimi, Osmanlı Devletinde kamu yönetimi ve Türkiye Cumhuriyeti kamu yönetimi disiplini açıklanmıştır. Son bölüm, Türk kamu yönetimi disiplininin gelecek perspektifine yöneliktir. Burada, genel bir değerlendirme yapıldıktan sonra, gelecek perspektifi de oluşturulmuştur. Çalışma, sonuç ve öneriler başlığı ile bitirilmiştir.

2. KAMU YÖNETİMİ KAVRAMI VE KAPSAMI

2.1. Kamu Yönetimi Kavramı ve Gelişimi

Kamu kelimesinin kendine has bir anlamı vardır. Bir bakış açısına göre amme ve amme hizmeti olarak algılanmıştır. Bazen hükümet anlamında da

kullanılmıştır. Devletler veya hükümetler tarafından herhangi bir yönetim eylemi gerçekleştirdiğinde, buna “kamu yönetimi” denmiştir. Hizmet sunmak, hizmet etmek veya kamu kurum veya kuruluşlarını yönetmek anlamları da vardır. Amaç, topluma ve insanlığa hizmettir.

Kamu yönetimi kavramı, içinde bir çok faktörü barındırır. Bu kavramı, yalnızca bir cümle ile açıklamak çok zordur. Her şeyden önce, kamu kurum ve kuruluşlarının hiyerarşik yapılarını içerir. Devlet veya hükümetler, bu yol ile resmi yapıları oluştururlar. Toplumla hizmet amaçlı yönü de önemlidir. Bu konuda çalışan öncülardan birisi de Max Weber’dir. Weberyen teori oluşturulurken, yönetim disiplini için çeşitli ölçütler ortaya konmuştur. Bunlar arasında şunlar sıralanabilir; “İşlevlerin tam tayini, işbölümü esas, şeffaf bir hiyerarşik bir yapı, soyut ilkeler, şekil ve resmîyete tam bağlılık, personelde teknik yetenek aranması, meşruluk, yasal yetki dayatması, iş ile işgörenin ayrılması, akılcılık, kurumsal yapının önceliği, maaş ve ücret idaresi, işgüvenliği esas” (Weber, 1946: 1-13).

Kamu yönetimi, bir disiplin olarak gelişirken şüphesiz çeşitli güçlükler çekilmiştir. Öncelikle siyaset ile yönetim ayrımı tam olarak kabullenilmemiş, yönetimin özellikle teknik boyuta indirgenmesi anlayışı sürekli olarak eleştirilmiştir. Yönetim bilimleri Kıta Avrupa’sında bilim mi sanat mı olduğu konusunda yapılan tartışmalar içerisinde idare hukuku ile baskılanırken; ABD’de ise pragmatist bakış açısı ile değerlendirilmiştir. Akabinde, çeşitli çalışmalar ile disiplinin gelişme süreci hızlanmıştır. Johann Caspar Bluntschli, hukuki meşruluk ve devlet yapılanması görüşleri ile katkı vermiştir. Weber’in Bürokrasi Teorisi, sistematik anlamda önemlidir. Clifford Dwight Waldo, kamu yönetimine yönelik kuramsal alt yapıya dikkat çekmiştir. Alman Sosyal Araştırmalar Enstitüsü ve Frankfurt Okulu çeşitli bültenler çıkarmışlardır. Northcote Trevelyan çalışması da vardır. Stafford H. Northcote ve C.E. Trevelyan tarafından hazırlanan rapor (1954) konumuz hakkında yararlı bilgiler içermiştir. Şöyle ki, Çin kariyer sisteminden de etkilenen bu çalışmada, başta liyakat ilkesi vurgulanmıştır. Bununla, daha tarafsız bir yapı hedeflenip, kamuya da daha uygun hizmetlerin verilebileceği savunulmuştur. Kamu yönetimine şu ilkeler hakim olmaya başlamıştır; “dürüstlük, uygunluk, nesnellik, adil sınav düzenleri, liyakate dayalı atama, objektif performans değerlendirme, devlette süreklilik ve sürdürülebilirlik”. Woodrow Wilson’ın ABD’deki yasama ve kamu idealizmi çalışmaları da kayda değerdir. Yıllar içinde, bilimsel yönetim ve rasyonel karar alma dahil olmak üzere yıllar içinde diğer yönetim teorileri ve kavramları da gelişmiştir. Yani bir tür bilim, sanat ve meslek olma yolu açılmıştır. Robert Bob Denhardt, farklı bir bakış açısı geliştirmiştir (Fedai, 2018: 119; Nwanisobi & Christopher, 2020: 56; Bilmez, 2023: 1768).

2.2. Kamu Yönetimi Disiplinine Yönelik Kuramsal Sınıflandırma

Kamu yönetimi literatürü her disiplinde olduğu gibi çeşitli alan yazın bilgilerine dayanmaktadır. Yapılan çeşitli teorik ve uygulamalı çalışmalar sonrasında da ivme kazanmıştır. Bu disipline yönelik özellikle son yüzyıldaki kuramsal çalışmalar, kendi arasında dörtlü sınıflandırmaya tabi tutulabilir (Küçük, 2019: Burhan, 2010: 60; Güner, 2014: 66-67):

1. Klasik Kamu Yönetimi Anlayışı: Bu yaklaşım, daha çok 19. yüzyılın ikinci yarısında gerçekleştirilen reformlarla başlamıştır. Şüphesiz bunda hem sosyal yapıdaki değişimler, hem de sanayi devrimlerinin önemli etkisi olmuştur. Sanayi devriminden sonra Avrupa’da görülen ekonomik ve teknolojik alandaki gelişmelerin etkisiyle siyasi ve sosyal alanda değişimler yaşanmaya başlamıştır. Yaşanılan süreçte sosyal, siyasi, kültürel ve düşünsel alanda da değişimlere neden olmuştur. Kamu uygulamaları, 1920’li yıllarda kısmen de olsa sistematik hale getirilmiştir. Bu yapı, 20. yüzyılın son çeyreğine kadar klasik (geleneksel) tarz içinde korunmaya çalışılmıştır. Temel özellikler arasında şunlar öne çıkmıştır; “siyasi tarafsızlık, hizmetlerin doğrudan arzı, merkezi bürokratik otorite, maksimum verimlilik hedefleri, rasyonel değerlendirmeler, kuruluş veya kurumların dışı kapalılığı; paydaşlık uygulamalarının yokluğu”. Bu davranış biçimi, 1980’li yıllara kadar kayda değer değişimler göstermeden uygulama görmüştür. İlerleyen yıllarda ise çeşitli eleştiriler geliştirilmiştir.

2. Kalkınma Yönetimi Anlayışı: Yeni muhtariyet kazanmış birçok ülke için önerilen bir modeldir. Bağımsız olan kolonilerin, sosyo-ekonomik kalkınmalarına yönelik çeşitli öneri ve uygulamaları barındırmaktadır. Temelde, nispeten kalkınmış ülkelerin model alınması esası vardır. Doğal olarak, sadece sosyo-ekonomik değil, aynı zamanda sosyo-kültürel yapıların da uyarlanması beklentilerini taşımıştır. Sosyal, ekonomik ve teknolojik yönden gelişme arayan bir çok yeni ülkenin kalkınma plan ve programlarında bu durum görülebilir.

3. Modern Yönetim Anlayışı: Daha çok, 1980’lerden sonraki gelişmeler, bu tarzı gündeme getirmiştir. Konunun sosyal, siyasi, ekonomik, mali ve teknolojik yönleri söz konusudur. Küreselleşmenin yaygınlaşması, toplumsal düzenler, düşünce hareketleri ve kültürlerarası etkileşimler etkileri olmuştur. Modern anlayış, 1980’den 2000’li yıllara kadar etkinlikle gelmiştir. Bu tarz, klasik (geleneksel) kamu yönetimi paradigmasının yetersizlikleri üzerine kurulmuştur. Bu yapı, önemli temel karakteristiklere sahiptir. Örneğin hizmetlerin sunumunda tutumluluk, verimlilik, etkinlik, kalite ve standartlık ilkeleri öne çıkarılmıştır. Sosyo-teknolojik gelişmelerin, kamuya aktarılması önemli olmuştur. Modern araştırma-geliştirme ürünleri daha çok kullanılır

olmuştur. Piyasa ekonomisinin gerekleri de izlenmiştir. Özel sektör veya ticari işletme zihniyetinin bazı ölçme ve değerlendirme teknikleri de takip edilebilmiştir. Teknolojik açıdan da, önekilere oranla oldukça farklı bir dönem söz konusudur. Apple Macintosh'un icadı, Windows'un bulunuşu (ilk dönemler paint, kontrol paneli ve not defteri hizmeti), CD teknolojisinin gelişimi, IBM 5150 ve PC teknolojisi, kayıt cihazları, disket, çağrı cihazı, RPANET Projesi, IMP iletişim cihazı, UCLA sistemi, TCP/IP protokolleri, NSFNET bağlantısı, CERN laboratuvarları ve World Wide Web (WWW) sisteminin geliştirilmesi dünya çapında ağların oluşumunu hızlandırmıştır. Dolayısı ile sosyo-ekonomik ve teknolojik gelişmeler kamu disiplini açısından da önem taşımıştır. Bu anlayışın etkisi halen sürmektedir. Lakin daha farklı türev açılımlar da söz konusudur. 1980 ve 1990'lar açısından oldukça yeni bir tür olarak algılanmıştır. 2000'li yılların başında da etkindir. Son yıllarda ise bazı gelişmeler sonucunda, post-modern evreye dönüşümler başlamıştır.

4. Post-Modern Yönetim Anlayışı: Modern dönemin getirdiği yararlı uygulamaların kabulü vardır. Ancak hızla değişen koşullara da uyum savaşı verilmektedir. Post-Modern yönetim anlayışı içinde şu an iki farklı zihniyetin çarpışması söz konusudur. Birisi, “Yeni veya Sosyal Kalkınma Yönetimi” yaklaşımıdır. Bu yönelim, kalkınmacı kamu yaklaşımı üzerine bina edilmiştir. Temeli 1980'lere kadar uzanan bu anlayış, tüm gelişmelerin insanlık ve topyekün kalkınma için kullanılmasını öncelemektedir. Günümüzde oldukça ivme kazanmıştır. İnsan hak ve hürriyetleri, sosyal adalet algısı, adil gelir dağılımı, sağlıklı yaşam, bireylerin gelişimi, çevreye duyarlılık ve tüm canlıların korunması gibi hususlar vurgulanmaktadır. Diğer yaklaşım ise “gelişmiş, gelişmek olan ve gelişmemiş ülke sınıflandırmasının mutlaka korunması” temeline dayanmaktadır. Daha çok gelişmiş ülke yönetimleri ile büyük iş hacimlerine sahip küreselleşmiş şirket yönetimlerinin baskın olduğu bir dünya hayali vardır. Sosyo-iktisadi anlamda gelişmemiş toplumların ve bunların devlet yapılarının iyileştirilmesine yönelik ciddi gayretlere pek rastlanılmamaktadır.

3. TÜRK KAMU YÖNETİMİ DİSİPLİNİNİN TARİHİ SEYRİ

Türk kamu yönetimi, çeşitli süreçlerden geçerek bugünlere gelmiştir. Şüphesiz tarihsel süreç çok önemlidir. Bu boyut, gerek ulusal, gerekse uluslararası ilişkilerde de göz ardı edilemeyecek kadar önemlidir. Mustafa Kemal Atatürk'ün vurguladığı gibi “Tarihini bilmeyen milletler yok olmaya mahkumdur”. Türk tarihi için, özlü bazı bilgiler paylaşılabılır. İslâm öncesi Türk tarihi de incelenebilir. Bu kapsamda sadece Orta Asya değil; aynı zamanda Kafkaslar ve Karadeniz'in kuzey kısmı ile Macaristan ovaları da dahil olmak üzere geniş bir saha ele alınabilir. Türk kökenli halklar tarih

öncesi olarak adlandırılan dönemlerden 11. yüzyıla kadar, bugünkü Moğolistan'ın doğusundaki Kerulen Irmağı'ndan Tuna boylarına kadar doğu ve batı yönünde hareket etmişlerdir. Avrasya Türk Tarihi araştırmaları, sonsuz derinlikte ve genişlikte bir denizde ilerlemeye benzer. Son iki asır içinde yapılan araştırmalar, Türk devlet yönetimi ve kültürünün eski ve derin taraflarını ortaya çıkarmıştır. Bu çalışma ve araştırmalar sonrasında, gelişen Türkoloji altın çağını yaşarken, tarih çalışmaları da birer birer meyvelerini vermeye başlamıştır (Taşağıl, 2023; Taşağıl, 2023: 413). Ancak bu çalışma, daha çok Türklerin Anadolu coğrafyasında kurdukları medeniyetler ile sınırlandırılmıştır. Yani Selçuklu Devleti, Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti kapsamında bilgiler paylaşılmıştır. Bu kapsamda aşağıdaki sınıflandırma tercih edilmiştir.

3.1. Selçuklu Devletinde Kamu Yönetimi

Büyük Selçuklu Devleti'nin temelleri Selçuk Bey tarafından 1020'li yıllarında atılmıştır. Selçuk Bey'in yeğenleri Tuğrul Bey ve Çağrı Bey tarafından ise bağımsız bir devlet haline gelmiştir. Gaznelilere karşı kazanılan Dandanakan savaşından sonra tam anlamıyla bir devlet olmuştur. Oldukça geniş bir coğrafyada varlığını sürdürmüştür. Devlet yönetim ve teşkilatlanma konusunda büyük adımlar atmış ve birçok devlet adamı ve bilim insanı yetiştirmiştir. 1157 yılında Sultan Sencer'in ölümüyle devletin varlığı sona ermiştir. Büyük Selçuklu Devleti'ne bağlı eyaletler ise bir süre daha bağımsız olarak varlıklarını sürdürmüşlerdir. Ancak bu durum çok sürmemiştir sadece Anadolu Selçuklu Devleti yüz yıl kadar daha yaşayabilmişlerdir. Osmanlı'nın temeli olan Anadolu Selçuklu Devleti yönetim ve idare bakımından Türkiye'nin yönetim yapısına dolaylı olarak katkıda bulunmuştur. Dolayısıyla tarihte kurulan Türk devletleri, kendilerinden sonra kurulacak olan devlete yalnızca milletini, toprağını ve sahip oldukları kaynakları değil, yönetim kültürünü ve devlet geleneğini de miras bırakmıştır (Yaman, 2018: 157; Bayansar & Özer, 2023: 390).

Büyük Selçuklu Devleti'nin başında bulunan hükümdarlar "Sultan" veya "Büyük Sultan" (Sultan-ı muazzam) unvanlarını taşımışlardır. Vassal hükümdarlara ise "Melik" unvanı verilmiştir. Selçuklu devlet nizamında, kamu yönetiminde kamu düzeni ve toplumsal ahlak oldukça öne çıkarılmıştır. Nizamname, buyruk ve fermanların temel dayanakları iyi belirlenmiştir. Din, ahlak, örfi ve şerî hukuk, kut ve töre baskın olmuştur. Yani hak, hukuk ve adalet ilkelerine riayet edilmiştir. Bunlardan dolayı da, dünyanın en parlak medeniyetlerinden birisini kurmuşlardır (Köymen, 2024).

Selçuklu Devletinde kamu yönetimi, o yılların bir gereği olarak sistematik bir disiplinden çok, yönetim ve uygulama tarzı olarak öne çıkmıştır. Sultan, büyük sultan ve/veya melikler ön plandadır. Devlete hizmet verecek üst düzey idareciler, kadılık müessesesi mensupları ve toplumsal düzen için karar verici diğer şahsiyetlerin yetiştirilmesi çok önemli görülmüştür. Medrese ve ordu düzenleri adeta birer teorik ve pratik alanlar olarak değerlendirilmiştir. Devlet, din ve ticaret arasında uygun köprüler kurulmaya çalışılmıştır. O dönemki kamusal alan uygulamaları ile Ahilik sisteminin dayandığı piyasa düzenlemeleri, kayda değer veriler oluşturmuştur. Bunların bazıları güncel koşullar ile uyumlaştırılarak, sonraki Türk devletlerinde de yararlı olarak kullanılmıştır.

3.2. Osmanlı Devletinde Kamu Yönetimi

Osmanlı Devlet sistemindeki başta Enderun Mektep düzeni olmak üzere, piyasa işleyişini sağlayan çeşitli pratikler de yararlı olarak aktarılabilmektedir. Enderun Mektebi, çok ciddi elemelerden geçtikten sonra girilebilen ve içeriğinde çeşitli aşamaları bulunan bir okuldu. Burada kalıcı olabilmek ve mezun olabilmek için, kurallara eksiksiz riayet etmek, disiplinli davranmak ve ahlâklı olmak temel şartlar arasındaydı. Enderun eğitimini tamamlayan kişiler yeteneklerine ve liyakat esasına uygun yerlerde görevlendirilirdi. Üst yönetime yetenekli ve zeki devlet adamları yetiştirerek önemli katkılar sağlayan bu okul, yönetim alanında çalışma yapan birçok bilim insanına, yöneticilere ve bu alanda eğitim veren kurumlara ışık tutmuştur (Bayansar & Özer, 2023: 390).

1453'de Fatih Sultan Mehmed, din bilimleri ve fen bilimlerinin birlikte okutulması amacıyla Fatih Külliyesi'ni kurmakla tarihi bir çığır açmıştır. Kanunnameleri de kayda değerdir. Kanuni Sultan Süleyman, merkezi ve yerel yapılara yönelik düzenlemeler ile yasal yapı oluşturmaya çalışmıştır. Ancak, ilerleyen dönemlerde bu ivmeler korunamamıştır. Yeniden yapılanma hareketleri, daha çok batı kaynaklı fikir ve uygulamalar ile yaşama geçirilmeye çalışılmıştır. Tarihi süreçte kabul ve uygulama gören Şûrâ-yı Devlet, Divân-ı Hümayûn, Meclis-i Meşveret ve Tanzimat Meclislerinin uygulama usullerinin incelendiği bilinmektedir. Bürokratik sistem olarak daha gelişmiş görünen bazı batı ülkelerinden, Osmanlı Devlet düzenine uyarılmaya çalışılan bir çok gayretlere girilmiştir. Özellikle III. Selim ile başlayan ve II. Mahmut ile devam eden çeşitli süreçler söz konusudur. Çeşitli avantaj ve dezavantajlarına rağmen; “Meşveret-i Amme toplantısı (29 Eylül 1808), Sened-i İttifak belgesinin imzalanması (7 Ekim 1808), Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliye (Meclis-i Vâlâ) denemeleri (24 Mart 1838), Tanzimat Fermanının ilanı (3 Kasım 1839), Meclis-i Âlî-i Tanzimat (26 Eylül 1854), 1856 Islahat Fermanı

(18 Şubat 1856), Dârülfünununun kurulması (13 Ocak 1863), Kânûn-ı Esâî ve Meşrutiyetin ilanı (23 Aralık 1876)” bu kapsamda değerlendirilebilir. Kamu Bürokrasisinin gelişimini sağlamak amacı ile 12 Şubat 1859 tarihinde padişah Abdülmecit tarafından kurulan Mekteb-i Mülkiye-i Şahane (1918 yılında padişlah V. Mehmed döneminde adı Mekteb-i Mülkiye yapılan) eğitim kurumu da tipik bir örnektir (Taşkesenlioğlu, 2018: 3-21; Bayansar & Özer, 2023: 390). Bu ve benzeri kurumlar, genç Türkiye Cumhuriyeti tarafından daha da sürdürülebilir kılınmıştır.

3.3. Türkiye Cumhuriyeti Kamu Yönetimi Disiplini

Şüphesiz Selçuklu ve Osmanlı Devleti dönemlerindeki bazı uygulamalar kısmen de olsa, Türkiye Cumhuriyeti bürokratik yapısına geçmiştir. Çeşitli alanlarda yapılan akademik çalışmalarda, Osmanlı Devletinden, Türkiye Cumhuriyetine geçen devamlılıkların söz konusu olduğu belirtilmiştir. Örneğin, bunlardan birisi olan Tanzimat düzenlemelerinin, ülkemizin idari ve siyasi yapılanmasında payının olduğu vurgulanmıştır. Yani biçimsel açıdan çok benzemese bile başlangıçtaki kamu yönetimi sistemimizin 19. Yüzyıl Osmanlı yönetim sistemiyle benzer ve hatta onun devamı niteliğinde olduğunu ileri sürenler de olmuştur. Ancak, ilk uygulamalar kısmen de olsa önceki bürokratik sisteme benzese de, ileriki dönemlerde yeni arayışlara da girilmiştir. Kamu kurum ve kuruluşlarının teşkilat biçimleri ve faaliyet esasları, daha çok genel amme hukuku disiplini içinde değerlendirilmiştir. Bu kapsamda, şu türden düzenleme ve tatbikatlar yapılmıştır (Yalçındağ, 1970: 20-57; Sencer, 1992: 104; Ortaylı, 2006: 32; Tortop vd., 2016: 452; Cesur, 2020: 769-781; Bayansar & Özer, 2023: 393); “Türkiye Büyük Millet Meclisinin (TBMM) açılması (23 Nisan 1920), Şer’iyye ve Evkaf Vekaletinin kurulması (2 Mayıs 1920), 85 sayılı Teşkilât-ı Esasiye Kanunu (20 Ocak 1921), 364 sayılı Teşkilat Kanununun Bazı Maddelerinin Tevzihan Tâdiline Dair Kanun ve Cumhuriyet’in ilanı (29 Ekim 1923), 491 sayılı Teşkilât-ı Esâsiye Kanunu (20 Nisan 1924), Şeriye ve Evkaf Vekâletinin değiştirilip, Diyanet İşleri Başkanlığı ile Vakıflar Genel Müdürlüğünün kurulması (3 Mart 1924), Erkânı Harbiye Umumiye Vekaletinin yerine Genelkurmay Başkanlığının ihdası (6 Mart 1924). Halifeliğin kaldırılması (3 Mart 1924), 658 sayılı Kadastro Kanunuyla Kadastro Umum Müdürlüğünün kurulması (2 Mayıs 1925), 669 sayılı Şura-i Devlet Kanunu ve Danıştay düzenlemeleri (23 Kasım 1925), 1221 sayılı Temyiz Mahkemesi Teşkilat Kanunu ve Yargıtayın işlevsel kılınması (14 Nisan 1928), Kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanınması (5 Aralık 1934), Müsteşarlık makamlarının düzenlenmesi (23 Mart 1937)”.

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilanının ilk yıllarından itibaren, Türk devlet geleneği ve kadim uygarlık boyutu daha yoğun araştırılmaya başlanmıştır. Kabul ve uygulama gören eski uygulamalar tekrar ortaya konulmaya başlanmıştır. Amaç, yeni kurulan genç cumhuriyetin sağlam temeller üzerine bina edilmesi olmuştur. Dolayısı ile eğitim ve araştırma kurumlarına ihtiyaç duyulmuştur. Bunlardan ilki İstanbul Üniversitesi bünyesinde Kasım 1924 tarihinde kurulan Türkiyat Enstitüsü, Ankara'da 1931'de kurulan Türk Tarih Kurumu'dur. Daha sonra üniversite reformu ile İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümleri açılınca akademik çalışmalar daha da yaygınlaşmıştır. Ankara Üniversitesi Tarih Bölümündeki Genel Türk Tarihi, İstanbul Üniversitesi Tarih Bölümünde ise Umumi Türk ve Asya Tarihi kürsüleri, Türkiye dışında yaşayan Türklerin ve Eski Türk Tarihini incelemek üzere kurulmuşlardı. Daha sonraki dönemlerde başka üniversitelerin açılmasıyla sayı çoğalmış ve de yaygınlaşmıştır (Taşağıl, 2023: 413).

İktisadi, sosyal ve teknolojik gelişmeler ile birlikte kamu yönetimi disiplini alanı da daha çok belirginleşmiştir. Amerika ve Batı Avrupa ülkelerindeki bazı düzenleme ve uygulamalar, ülkemize de taşınmaya başlanmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren, teknik bilgi edinme ve gerekli eğitimi alma uygulamaları işlevsel olarak yürürlüğe konmuştur. Bu yönde karşılıklı işbirliği ve anlaşmalardan da faydalanılmıştır. 1933 yılında Amerikalı uzmanlar tarafından derlenen "Dorr Raporu" (1933), dikkat çekici bilgiler içermiştir. Burada, fiili durum ve yapılması gerekenlere yönelik eylem planları önerileri yer almıştır. İlerleyen dönemlerde, kamu disiplini içindeki bürokrat adaylarının yurt dışında eğitim alma ve deneyim kazanmaları daha da yoğunlaşmıştır. Lisans ve lisansüstü düzeyde eğitimler için ülke dışına öğrenci gönderilmesi de sürdürülmüştür. İkinci Dünya Savaşı sonrası ve çok partili siyasal yaşama geçiş ile yeni uygulamalar da belirmiştir. ABD ve İngiltere başta olmak üzere, çeşitli devletler yeni reformlara yönelmişlerdir. Bu yönde ülkemizde de, çeşitli bürokratik uygulamalar ve eğitim kurumlarını zenginleştirme hedeflerine rastlanmaktadır. Kamu yönetiminin bir disiplin altına alınma çalışmaları eğitim ve araştırma alanlarında da yaygınlaştırılmıştır. Mustafa Kemal Atatürk'ün isteği ile Mekteb-i Mülkiye, 1936-1937 eğitim-öğretim döneminde Ankara'ya taşınmış ve adı Siyasal Bilgiler Okulu olarak değiştirilmiştir. 1950 yılında çıkarılan üniversiteler yasası kapsamında ise adı Siyasal Bilgiler Fakültesi (SBF) olarak değiştirilip, Ankara Üniversitesi çatısı altına alınmıştır. Dönemin hükümeti, 1952 yılında Birleşmiş Milletler ile bir teknik yardım anlaşması gerçekleştirmiştir. Bu kapsamda, Ankara Üniversitesi SBF bünyesinde Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü (TODAİE) kurulmuştur. 1958 tarih ve 7163 sayılı kanunla müstakiliyet tanınan

TODAİE'ye yüksek lisans ve doktora öğrencisi alma ve yetiştirme hakkı tanınmıştır. Böylece, kamu yönetimi eğitimi alanında önemli fonksiyonlar icra edilmiştir (Övgün, 2013: 41; Cesur, 2020: 769-781; Bayansar & Özer, 2023: 390). Dünyanın karşı karşıya kaldığı uluslararası düzeyde yaşanan krizler ve çeşitli sosyal çalkantılar, ülkemizi de yakından etkilemeye devam etmiştir.

1980 sonrası dönemde Türkiye'de uygulanan ekonomi politikaları, anayasa değişikliği, siyasi faaliyetlere tanınan özgürlüklerin kaldırılması, hızlı bir sosyal ve siyasal değişme süreci başlatmış; bu sosyal değişme, toplumun her alanına nüfuz etmeye başlamıştır. Sosyal ve siyasal değişimi etkileyen dış gelişmelerden biri olan küreselleşme, Türkiye'deki mevcut sosyal ve siyasal yapıyı tümünden değiştirmiştir. Demokratikleşme, liberalizm gibi kavramlar küreselleşme süreci ile ortaya çıkan kavramlardır. Küresel düzeyde yaşanan hak arama talepleri Türkiye'ye yansımıştır. Bu dönemde, Türkiye'de sivil toplumun niteliği değişmiştir (Küçük, 2019: 31-41).

12 Eylül 1980 ihtilali ve sonrası, her alanda olduğu gibi yükseköğretim ve kamu idarelerinde de sert uygulamalara gerçekleştirilmiştir. 1980 ve sonrası, Türk eğitim sistemine daha radikal ve köklü bakışlar geliştirilmiştir. Atatürk ilke ve milliyetçiliği ile birlikte inanç boyutlarının da çok vurgulandığı dönemler başlamıştır. Bu esaslar, eğitim için temel şarlar olarak daha sık olarak vurgulanır olmuştur. 1950 ve 1980 arasında uygulanan liberal politikaların, bir kısmı aynen sürdürülmüştür. Eğitim ve sermaye yakınlaştırılma gayreti artmıştır. Örneğin 1983-1987 hükümet programına “fertlerin ve özel kuruluşların da eğitim öğretim hizmeti yapabilmeleri” hükmü konmuştur. 1991 dönemi hükümeti de “özel kesimin ve vakıfların örgün eğitim kurmalarının özendirileceği” kararını almıştır. Devlet kurumlarının yanı sıra, vakıf veya ticari amaçlı kurumlar da çoğalmaya başlamıştır. Halen devam eden bu tür uygulamalar, çeşitli tartışmalara da yol açmıştır. Özellikle, özel veya vakıf temelli bazı eğitim kurumlarına kâr getiren birer ticari kuruluş gibi bakılması söz konusu olmuştur (Kartal, 2020: 1-7).

Türk kamu yönetimi disiplini içinde yükseköğretim kurumlarının yeri ve önemi yadsınamaz. Bu yönde de, geçmiş gelenek ve kurumlardan kültürel aktarımlar söz konusu olmuştur. Örneğin yükseköğretim geleneğini, 13 Ocak 1963'de kurulan ve halka açık konferansların verilmeye başlandığı Dârülfünun ile ilişkilendirenler mevcuttur. 1981 Üniversite reformundan önceki yıllarda, Türk yükseköğretim sistemi şu kurumlardan oluşmuştur; “Üniversiteler, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı akademiler, Bir kısmı diğer bakanlıklara, çoğu Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı iki yıllık meslek yüksekokulları ile konservatuvarlar, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı üç yıllık

eğitim enstitüleri, Mektupla öğretim yapan YAYKUR". Yükseköđretimin tüm düzeyleri için etkili ve koordineli bir merkez oluşturmak amacıyla; 1981'de 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu çıkarılmış, 1982 Anayasası ile de Yükseköğretim Kurulu (YÖK) oluşturulmuştur. Akademiler üniversitelere, eğitim enstitüleri eğitim fakültelerine dönüştürülmüş ve konservatuvarlar ile meslek yüksekokulları üniversitelere bağlanmıştır. 1982 yılı itibarıyla yirmi yedi üniversite ile bunlara bağlı fakülte, enstitü, yüksekokul, konservatuvar ve yüksekokullarından oluşan birleşik bir yapıya ulaşılmıştır. YAYKUR'un işlevleri Anadolu Üniversitesi'ne devredilerek uzaktan öğretimin ülkemizde yaygınlaşması hızlandırılmıştır. Ayrıca, kâr amacı gütmeyen vakıfların özel yükseköğretim kurmalarına da imkan sağlanmıştır. Güncel bilgilere göre, ülkemizde toplam 208 üniversite veya yükseköğretim kurumu vardır. Bunlardan 129'u devlete aittir. 75 üniversite ise vakıflarca kurulmuştur. Ayrıca 4 adet vakıf meslek yüksekokulu da mevcuttur (YOK, 2024).

Türk kamu yönetim yapılanması ve kamu yönetimi disiplininin eğitime yönelik değişim veya düzenlemeler, sürekli gündem olmuştur. 1993 yılında Dünya Bankası projesi olarak uygulamaya konulan Müfredat Laboratuvar Okulları (MLO) oluşturmuştur. Bunu Norm Kadro Yönetmeliđi (1999), Eğitim Bölgeleri ve Eğitim Kurulları Yönetmeliđi (1999), Kamu Yönetimi Reform Tasarısı, toplam kalite yönetimi çalışmaları ve e-kayıt uygulaması izlemiştir. 2000'li yıllardan sonra da özellikle idari reform anlamında ciddi çalışmalar mevcuttur. 2010'dan itibaren bürokratik yapıya yönelik değişik çalışmalar hızlanmıştır. 2017 yılında Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçilmiştir. Dolayısı ile genel ve yerel seçimlerde de revizyonlara gidilmiştir. Başbakanlık kurumu kaldırılmıştır. Yürütme organı Cumhurbaşkanı tarafından oluşturulmuştur. Müsteşarlıklar kaldırılmıştır. Bakan yardımcılıkları işlevsel olmuştur. Cumhurbaşkanı'na bağlı ofisler ve politika kurulları oluşturulmuştur (Akçakaya ve Özdemir, 2018: 926; Akman, 2019: 40-48; Kartal, 2020: 1-7; Bayansar & Özer, 2023: 403).

4. TÜRK KAMU YÖNETİMİ DİSİPLİNİNİN GELECEK PERSPEKTİFİ

Türk kamu yönetimi disiplininin gelecek perspektifi, şüphesiz birçok iç ve dış gelişmelerin ışığında değerlendirilmelidir. Bir sistem kurulması amacıyla, Endüstri 4.0 açılımlarından yararlanılabilir. Su ve buhar gücüyle çalışan mekanik üretim tesislerinin devreye girişini ifade eden Endüstri 1.0 (1784) ile iş bölümüne dayalı, elektrik enerjisiyle seri üretimin devreye girişine karşılık gelen Endüstri 2.0 (1870) dönemleri Osmanlı Devlet tarihi içinde gerçekleşmiştir. Diğer üç gelişme ise Türkiye Cumhuriyeti döneminde gerçekleşmiştir. 1960-1970 yıllarından itibaren üretim otomasyonu başlamış

ve elektronik ve bilgi teknolojileri devreye girmiştir. 2000'li yıllar ve sonrası ise siber-fiziksel sistemlerden söz edilen dönemlerdir. Günümüzde ise insansı robotlar, insan-robot iş birliği, yapay zekâ (AI), nesnelerin interneti (IoT), artırılmış gerçeklik (AR) ve ChatGPT gibi uygulamalar yaygınlaşmıştır. Bir görüşe göre Endüstri 5.0 veya Toplum 2.0 dönemi söz konusudur. Bu gelişmeler, yaşamın her alanını ilgilendirdiği gibi, kamu yönetimi disiplini de yakından ilgilendirmektedir.

Yoğun teknolojik gelişmeler, birey, toplum ve devlet yapılarını da yakından etkilemiştir. Bilgisayar teknolojisi, ilerleyen dönemlerdeki internet devrimi, siyasal çalkantılar, dünyadaki kutuplaşmanın yön değiştirmesi gibi olaylar yeni uygulama ve tarzları da gündeme getirmiştir. Paradigmalara yönelik bakış açıları veya kabuller değişmiştir. Küresel boyuttaki kimi uygulamalar ya direkt, ya da endirekt olarak adapte edilmeye çalışılmıştır. Yönetişim ve dijitalleşme anlayışları yükselmeye başlamıştır. Kamu hizmetinde insan makine (robot) işbirliği artmıştır. Dijital teknoloji, sağlık hizmetlerinde daha etkin verimli olarak kullanılabilir. Eğitim-öğretim, sanal gerçeklik ile desteklenir olmuştur. Eğitim materyallerinde dijitalleşme yoğun olarak kullanılmaktadır. Böylece öğrenmeyi öğrenmek için yeni teknoloji ve türevleri artmıştır. Tarım ve ticarete, ileri düzey robotlar ve akıllı sensörler devrededir. İklim, kentleşme, çevrecilik ve ulaşım için dijital tasarım, akıllı sinyalizasyon, akıcı trafik ve etkin enerji kullanımı hedeflenmektedir. Amme idaresi ve kamuya hizmet noktasında da e-dönüşümler gelişmektedir.

Türk kamu yönetimi disiplininin gelecek perspektifi kapsamında, tarihsel süreç içinde geliştirilmiş çeşitli iç ve dış çalışmalar veya araştırmalardan destek alınabilir. Çünkü kamu yönetimi disiplininin gelecek perspektifi için birçok kişi, kurum veya kuruluşların çeşitli önerileri mevcuttur. Bunlardan birisi de, Clifford Dwight Waldo (1913-2000) olmuştur. ABD'li yazar, kamu yönetimi disiplinine yönelik farklı savlar ileri sürmüştür. Öne çıkan görüşlerinden birisi, Bürokratik Hükümet Teorisi olmuştur. Bürokrasi ve devletlerin bilimsel/teknik etkileşimlerine yönelmiştir. İzleyiciler, daha sonraları bu çalışmalar ile kamu yönetimi disiplini öne çıkarmışlardır. *The Administrative State* (Ronald Press, 1948), *The Study of Public Administration* (Random House, 1955), *Ideas and Issues in Public Administration* (McGraw-Hill Book, 1953), *Comparative Public Administration* (Indiana & Uuml University, 1964) ve *The Enterprise of Public Administration* (Chandler & Sharp Publishers, 1980) adlı eserleri oldukça ünlüdür. İdari Devlet adlı eseri ile kendisinden önceki klasik kamu yönetimi teorilerinde değişimlere yol açmıştır. Ortodoks kamu yönetimi anlayışı derinden sarsılmıştır. Yeni perspektif ile özellikle klasik kamu yönetiminin temelini oluşturan verimlilik üzerinde eleştiriler doğurmuştur. O yıllar açısından, demokratik bir kamu

yönetimi kuramı inşa etme gayreti vardır. Pozitivizm ve modernlik esaslı kamu yönetimi anlayışına getirdiği eleştiriler ve bu çerçevede sunduğu yeni perspektif kayda değer görülmüştür. Yeni ve çağdaş kamu yönetimi yaklaşımına dönüşüm kolaylaşmıştır. Davranışsal Kamu Yönetimi (Behavioral Public Administration - BPA) alanına katkıları da önemlidir. Ayrıca, yönetim esaslı teorilerin temelinin oluşumuna da destek vermiştir. Bu açıdan, modern ve post-modern kamu yönetimi anlayışının gelişimine katkı sağlamış birisi olarak tarihteki yerini almıştır (Doğan, 2017: 114; Dudley, 2021: 34; Mohr & Davis, 2023: 1-6).

Türk kamu yönetimi disiplininin gelecek perspektifi için, insan kaynakları yönetimi ve içinde etkin bir kariyer yönetim sistemini kurulması hedefleri de önemlidir. Personel seçimi ve kariyer noktası için de çeşitli öneriler ileri sürenler mevcuttur. Bunlardan birisi, üst düzey bürokratik mevkilere atama ve siyaset işbirliğine yöneliktir. Bu kapsamda şu türden bir öneri vardır; “Üst düzey kamu yöneticileri siyasi eğilimli olabilirler. Siyasetçiler ile birlikte göreve gelip, onlarla birlikte de bürokrasiden ayrılabilirler”. Bu düşünce, İsviçre’li hukukçu ve politikacı Johann Caspar Bluntschli (1808-1881) ve izleyicileri tarafından dillendirilmiştir. İsviçre doğumlu ve Almanya’da eğitim almış olan Johann Caspar Bluntschli’nin, 1875’de kaleme aldığı “Lehre vom modernen Staat” (Modern Devletin Doktrini) kayda değer bir eserdir. Ona göre, kamu yönetimi toplumsal arzunun koruyucusu olmaktadır. Bluntschli, kamu yönetimi kuramını inceleyip geliştirirken, bazı sosyal ve siyasal bilim terimlerinden hareket etmiştir. Bunlar arasında anayasa-idare, yasama-yürütme ve siyaset-yönetim vardır. Yazar, “siyaset, idarenin yardımı olmadan hiçbir şey yapamaz” görüşünü ileri sürmüştür. Böylece kamu yönetiminin, sosyal ve siyasal düzendeki yeri ve önemine dikkat çekmiştir. Bluntschli’nin organik devlet teorisi, kamu yönetimi kavramı ve siyaset-yönetim ikiliğine ilişkin anlayışı hakkında iç görüler sunmaktadır. Bu düşünceden hareketle, kamu yönetimini aktif bir idare aracı görmüş ve devletin etkili bir organı olarak da değerlendirmiştir (Saklı, 2013: 290; Rosser, 2014: 95; Bluntschli, 2017: 3-21; Oğuz, 2018: 79).

Burada, R. Denhardt’ın “Erken Dönem Çalışmalarında Eleştirel Teori ve Kamu Yönetimi Üzerine Yaptığı Değerlendirmeler: Eleştirel Kamu Yönetimi Teorisinin Ana Hatları” değerlendirmesi de incelenebilir. İleri sürülen şu savlar değerlendirilebilir; “Kamu yönetiminde kimlik krizi yaşanmaktadır. Yeni Kamu Yönetimi Hareketi (YKYH) eleştirilmektedir. YKYH’nin temel argümanları: olgu-değer kopukluğu sorunu, teori-pratik ayrılığı sorunu, siyaset-yönetim ayrılığı sorunu vardır. Eleştirel teorinin çeşitli ilkeleri kabul edilir: olgu-değer tartışması, pozitivizm karşıtlığı, teori-pratik ilişkisinin önemi gibi. Siyaset-yönetim ayrılığı reddedilir. Adalet, özgürlük ve topluluk

gibi insan çıkarları ile kamu bürokratik sistemlerinin etkinliği/verimliliği artırma kaygısı arasında bir uzlaşmanın sağlanması gerekir (Denhardt & Denhardt, 1979: 107-120; Bilmez, 2023: 1777).

Teknoloji politikalarındaki başarı, ülkelerin üretim seviyesinde artışa ve üretimde çeşitlenmeye yol açmaktadır. Bu nedenle teknoloji politikaları ülkelerin büyüme süreçlerinde önemli bir role sahiptir. Günümüzde teknolojik gelişme göstergeleri ekonomik başarıların, sürdürülebilir büyümenin temel etkenleri olarak karşımıza çıkmaktadır. 2018 yılı itibariyle teknolojik gelişme göstergeleri bakımından dünya ülkeleri değerlendirildiğinde, ABD gibi gelişmiş bir ülkenin ilk sırada olmasının yanı sıra, Çin ve Güney Kore gibi gelişmekte olan Asya ülkelerinin de ülke sıralamalarında ön sıralarda olması oldukça dikkat çekicidir. Çin ve Güney Kore gibi ülkelerin Türkiye’den daha ön sıralarda olmalarının nedenleri arasında bu ülkelerin hükümetlerinin uyguladıkları doğrudan yabancı yatırımları özendirici teşvik politikaları, güçlü üniversite-sanayi işbirlikleri ve sanayi tarafından yapılan Ar-Ge faaliyetleri sayılabilir (Temiz-Dinç, 2020: 131).

Türk kamu yönetimi disiplininin gelecek perspektifi oluşturulurken eğitim ve öğretim hususları da etkin düzenlenmelidir. Çünkü küresel gelişmeler ve yoğun teknoloji, bu alanı da yakından etkilemektedir. Bunların kamu yönetimi üzerinde yarattığı değişim, kamu yönetimi disiplinine yönelik eğitim-öğretim için de geçerlidir. Yani hızlı ve bazen de zorunlu değişimler yaşanmaktadır. Eğitim ve öğretim bir bütün olup, her kademedeki iyileştirmeler gerekir. Mesleki ve teknik eğitim de buna dahildir. Ülkemizin tarihi dinamiklerinde yer alan işlevsel uygulamalar pratiğe aktarılabilir. Şüphesiz küresel boyutta ve piyasa ekonomisi içinde çeşitli gelişmeler de olmuştur. Bunların da yararlı yönleri korunabilir. Herkes için yararlı olacak model ve uygulamaların araştırılması önemlidir. Kamu Yönetimi disiplininin eğitim-öğretim boyutunda yeterli sayıda yükseköğretim unsuru vardır. Güncel sayısı 208 olan üniversite veya yükseköğretim kurumu önemli bir kaynaktır. Yükseköğretimde güncel kamu yönetimi bölümleri, daha çok İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi (İİBF) çatılarında toplanmıştır. Bölüm içinde ise “yönetim bilimleri, hukuk, siyaset ve sosyal bilimler, yerel yönetimler ve kentleşme ve çevre sorunları” anabilim dallarına yer verilmiştir. Ayrıca, ilgili enstitülerde lisansüstü eğitimlerde mevcuttur (YÖK, 2024; YÖKATLAS, 2024). Lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimlerinde çeşitli dersler takip edilmektedir. Buralardaki derslerden bazıları şunlardır; “devlet idaresi (kamu yönetimi), genel hukuk bilgisi, anayasa hukuku, idare hukuku, siyaset bilimi, Türk siyasal yaşamı, siyasal partiler ve oy verme sistemleri, uluslararası ilişkiler, iktisat, felsefe, davranış bilimi, sosyoloji, siyaset psikolojisi, Türkiye ekonomisi, mahalli idareler (yerel yönetimler),

AB Hukuku, AB ülkelerinde devlet-toplum ilişkileri, medya, çevre, şehircilik ve iklim”. Gerek devlet, gerekse vakıflara ait olan bu kurum veya kuruluşlar, teorik uygulama yanında; staj ve işbaşında eğitim etkinliklerini daha da artırabilirler.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Kamu yönetimi, tarihsel süreç içinde oldukça gelişme göstermiş bir disiplindir. Bir sistem düşüncesinin varlığı, kamu politikalarının planlanması, kamu kurum ve kuruluşlarının organizasyonu, emir-komuta-otorite hiyerarşisinin oluşturulması, kamu görevlilerinin tayin edilmesi, kamuoyunu yönlendirme, sistem ve muhataplar arasında işbölümü-uyum-koordinasyon sağlanması ve amaçlara yönelik denetim sergilenmesi çok önemli işlevlerdir.

Her devlet veya ulus için, kamu disiplininde başarı sağlanması öncelikler arasındadır. Bu önem, ülkemiz için de geçerlidir. Gerek içinde bulunulan dönemler, gerekse gelecek perspektiflerinin iyi belirlenmesi şarttır. Birey, toplum ve kamu idaresi açısından her kesime düşen birçok ödev ve sorumluluklar söz konusudur. Bu kapsamda ilgili taraflar için aşağıdaki tespit ve öneriler geliştirilebilir:

1. Teknolojik değişimler ve sosyal yaşamdaki trendlerin yerinde ve zamanında takibi gereklidir. Küresel dünyada, kamu hizmetleri için insan-makine (robot) işbirliğine yönelimler vardır. Sağlık, eğitim ve tarım başta olmak üzere birçok alanda dijital teknoloji, ileri düzey robotlar ve akıllı sensörler devrededir. Hem bunlar, hem de çevre, şehircilik ve iklim değişikliği kapsamında da takip edilmesi gereken hususlar vardır. Sanal gerçeklik, dijital tasarım, akıllı sinyalizasyon, akıcı trafik ve etkin enerji kullanımı bunlar arasında sayılabilir. E-devlet ve yapay zekâ destekli kamu hizmetleri teknolojilerine yönelik e-dönüşler hızlandırılmalıdır.

2. Gelecek perspektifi oluşturulurken, teknolojik takip ve iyileştirmeler ile birlikte yapısal ve kurumsal düzenlemeler de geliştirilmelidir. Buradaki hareket noktalarından birisi, evrensel kabul gören kurumsal yönetim ilkeleridir. Yani iş ahlakı, şeffaflık, hesap verilebilirlik, sosyal sorumluluk, kamusal etkinlik, fırsat eşitliği, hukukun üstünlüğü, denetim müesseseleri, kontrol etkinliği ve risk yönetimi gibi hususlardır. Bunlar, işbirliği ve sosyal bütünlüğü de güçlendirecek gerekliliklerdir.

3. Gelecek perspektifi oluşturulurken, iyileştirilmesi gereken bir diğer husus da, etkin yönetişimdir. Bunun için de, dikkate alınması ve etkinlik içinde uygulamaya konulması gereken öğeler vardır. Toplumsal işbirliğinin sağlanması ve katılmalı yönetimin daha cazip kılınması bunlar arasındadır. Kamu yönetiminde şeffaflık ve hesap verilebilirliğin hedeflenmesi de

önemlidir. Karar vericiler ve uygulama yetkisine sahip olanlar, toplumun yaşam kalitesini artırmayı göz ardı etmemelidirler. Hükümetler, kamu idareleri ve görevliler için performans kriterlerinin iyi belirlenmesi gerekir. Verimlilik, etkinlik, sosyal fayda yaratma, kalite ve standartlık kabul edilebilir sınırlarda olmalıdır. Nizam, intizam ve hukuk düzeni korunmalıdır. Bu kapsamda, politik istikrar da sürdürülebilir olmalıdır. Kentleşme ve çevre düzeni de muasır medeniyetler seviyesine yükseltilmelidir. Gerek bunun için, gerekse bütünüyle sosyo-ekonomik kalkınma için hükümet ile yerel yönetimlerin işbirlikleri daha da artırılmalıdır. Bürokratik uygulamalarda standartlık ve fırsat eşitliği mutlaka sürdürülebilir olmalıdır. Adalet ve kalkınmanın sağlanması için olumsuzlukların aşılması ana hedeflerden birisi olmalıdır. Eğitimde kalite, çağdaş ülkelerin seviyelerine çıkarılmalı ve sürdürülebilir olmalıdır. Bunun için de, başta kamu yönetimi disiplini başta olmak üzere, her alanda eğitim ve öğrenim kurumsallaştırılmalıdır.

Bu çalışma “yönetim, kamu yönetimi, Türk kamu yönetimi tarihi, Türk kamu yönetimi disiplininin gelecek perspektifi” kapsamındaki genel literatüre dayandırılmıştır. Bunun için, alan yazın ve popüler kaynakların incelenmesi tercih edilmiştir. Dolayısı ile kavramsal ve kuramsal değerlendirmeler içermektedir. Bu alanda geçmişte, yeterli sayı ve nitelikte eser üretildiği düşünülebilir. Lakin bu çalışmada, gelecek perspektifi üzerine de odaklanılmıştır. Ayrıca, ilgililere kayda değer öneriler de sıralanmıştır. Böylece, ileriki çalışmalara güncel bir temel oluşturulma gayretine girilmiştir. Yine de, uygulamalı bir araştırma olmaması bir sınırlılık getirmiştir. Bu sınırlılığın aşılması amacıyla, kamu kurum ve kuruluşlarında anket uygulamaları yapılabilir. Ayrıca, vaka çalışmaları yardımı ile kayıtlar ve istatistiki veriler üzerinden yararlı sonuçlara da ulaşılabilir.

Kaynakça

- Bayansar, R. & Özer, M. A. (2023). Türk kamu yönetiminin yakın dönem tarihsel gelişimi üzerine değerlendirmeler. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(1): 389-406. (doi.org/10.33206/mjss.1179198)
- Bilmez, N. (2023). R. B. Denhardt'ın Eleştirel Teori Yaklaşımı ve Kamu Yönetimine Yansımaları: Eleştirel Kamu Yönetimi Teorisi. *Abant Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(3): 1767-1780 (doi/10.11616/asbi.1328930)
- Bluntschli, J. C. (2017). *Lehre vom modernen Staat: 3. Band (German Edition & Paperback)*. Hansebooks GmbH, Norderstedt.
- Burhan, H. A. (2010). 1980 Sonrası Sosyal Değerler ve Sosyal Çözülme: Öğretmenler Üzerine Uygulanmalı Bir Araştırma. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Yapı Sosyal Değişme Bilim Dalı, İstanbul.
- Cesur, A. (2020). Tarihsel bağlamıyla kamu yönetimi disiplininin kimlik sorunsalı ve disiplinin Türkiye'deki gelişimi. *International Journal of Social, Humanities & Administrative Sciences*, 6(27). 769-781.
- Denhardt, R. B. and Denhardt, K. G. (1979). Public Administration and The Critique of Domination. *Administration & Society*, 11(1): 107-120.
- Doğan, K. C. (2017). Kamu yönetimi disiplini üzerindeki etkileri bakımından Dwight Waldo. *ÇAKÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(1): 114-136.
- Dudley, S. E. (2021). Milestones in the evolution of the administrative state. 150(3): 33-48 (by the American Academy of Arts & Sciences Published under a Creative Commons Attribution Non Commercial 4.0 International - CC BY / NC 4.0- license. (doi.org/10.1162/DAED_a_01858)
- Fedai, R. (2018). Tarihsel süreç içinde kamu yönetimi disiplini gelişimi. *Van Yüzcüncü Yıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(5): 119-133.
- Güner, H. (2014). Türkiye'de kamu yönetimi ve kamu yönetiminin denetimi. *KİDDER Denetim Dergisi*, 2014(14): 65-72.
- Kartal, S. (2020). Türkiye'de eğitim politikalarının dönüşümü: 1980 ve sonrası. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları (ASEAD) Dergisi*, 7(9): 1-18.
- Köymen, M. A. (2024). Selçuklularda devlet. *Belleten* (30 Ocak 1987'de Türk Tarih Kurumu'nda yapılan konuşma metni). <https://belleten.gov.tr/tam-metin/1997/tur>, Erişim Tarihi: 29.11.2024.
- Küçük, A. (2019). Türkiye'de sosyal ve siyasal değişim: 1980 ve sonrası. *Econharran Harran Üniversitesi İİBF Dergisi*, 3(4): 20-45.
- Mohr, Z. & Davis, J. (2023). Simon's behavior and Waldo's public: The abcs model of public behavior and social interactions. *January of Behavioral Public Administration*, 2023(6): 1-9. (doi/10.30636/jbpa.61.297)

- Nwanisobi, B. C. & Christopher, I. C. (2020). Definition of public administration: Various scholars. *American International Journal of Business Management (AIJBM)*, 3(9): 56-61.
- Oğuz, M. C. (2018). Hegel'in Woodrow Wilson üzerindeki tesiri: Organik devlet düşüncesinin Amerika'ya girişi. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 36(2): 75-94. (doi.org/10.17065/huniibf.291843)
- Ortaylı, İ. (2006). *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı*. Alkım Yayınları, İstanbul.
- Övgün, B. (2013). *Kamu Yönetiminde Dönüşüm*, Nika Yayınevi, Ankara.
- Rosser, C. (2014). Johann Caspar Bluntschli's Organic Theory of State and Public Administration. *Administrative Theory & Praxis* 36(1): 95-110. (doi.org/10.2753/ATP1084-1806360106)
- Saklı, A. R. (2013). Kamu Yönetimi Disiplininin Kökenleri: Prusya Ekolü. *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 13(3): 285-294. (doi.org/10.21121/eab.2013318088)
- Taşagül, A. (2023). *Eski Türk Tarihi: Türklerin Kökeni, Yönetimleri ve Çin ile İlişkileri*. Kronik, İstanbul.
- Taşagül, A. (2023). Hun, Gök Türk, Uygur araştırmalarının tarihi gelişimi. *Tarih Dergisi*, 81(3): 413-440 (doi/10.26650/iutd.20238112)
- Taşkesenlioğlu, M. Y. (2018). *Tanzimat Döneminde Bir Reform Meclisi: Meclis-i Âli-i Tanzîmât (1854-1861)*. Türk Tarih Kurumu Yayınları. Ankara.
- Temiz-Dinç, D. (2020). 1980 sonrası Türkiye'de uygulanan teknoloji politikaları ve Türkiye açısından teknolojik gelişme göstergeleri. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi (UIİİD-IJEAS)*, 2020(28): 119-136 (doi.org/10.18092/ulikidince.700665).
- Weber, M. (1946) *From Max Weber: Essays in Sociology*. Oxford University Press, New York.
- Yalçındağ, S. (1970). Kamu yönetim sistemimizin tarihsel evrimi üzerine notlar. *Amme İdaresi Dergisi*, 3(2): 20-57.
- Yaman, A. (2018). Selçuklu Devleti'nin Yönetim Yapısı. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 2018(40): 157-171.
- YÖK (2024). Kurumsal & Tarihçe. <https://www.yok.gov.tr/kurumsal/tarihce>, Erişim: 10.12.2024.
- YÖKATLAS (2024). Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Programı Bulunan Tüm Üniversiteler. <https://yokatlas.yok.gov.tr/lisans-bolum.php?b=10189>, Erişim: 09.12.2024.